

**KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK**

EXLI

BRIS

Forting af Indværelsen

af nyt og brude Oratorer

i Hjørring

1848

Hjørring

Forflag til Indretningen

af

et nyt og bedre Qvægtorv

i Kjobenhavn.

Medbeelt i en til det kgl. Landhuusholdningsſelskab indſendt Betænkning
fra en af Samme udsat Comitee.

X

Med to ſteentrykte Planer.

Særſkilt Aftryk af „Tidsſkrift for Landøkonomi“.

Kjobenhavn.

Thieles Bogtrykkeri.

1866.

Boiling in Amber

09.65

No 65

f

et nyl og bedre

i

...

...

...

...

...

4982

I Henhold til det Kongelige Landhuusholdningselskabs meget ærede Skrivelse af 29de December f. A. ere Undertegnede sammen- traadte i Comitee*) for at drøfte Spørgsmaalet om Oprettelsen af et nyt Dvægtorv i Kjøbenhavn, og tillade vi os nu her at fremkomme med efterfølgende Beretning om det Resultat, hvortil vi i saa Henseende ere komne.

Spørgsmaalet om Oprettelsen af et nyt Dvægtorv omfatter i sig en Række andre, blandt hvilke de følgende forekom os fremfor andre vigtige paa Sagens nærværende Standpunkt:

I. Det nuværende Dvægtorvs Tilstand og den deri begrundede Trang til et nyt og bedre.

Naar vi først dvæle ved dette Punkt, da maa det maaskee ved første Blik forekomme overflødigt, saa vist der allerede i lang Arrække blandt alle dem, der enten som Kjøbere eller

*) Comiteens Medlemmer vare: Professor Jørgensen, Proprietair Larsen til Søborggaard ved Glabsø, Commissionair N. C. Petersen (boende ved Trommesølen paa Vesterbro), Slagtermester Schmelker, polyt. Cand. Th. Segelcke og Architect Tvede. Cand. Segelcke fungerede som Comiteens Secretair og navnlig er Betænkningen udarbejdet af ham. Den blev fra Selskabet under 21de Marts sendt til Kjøbenhavns Communalbestyrelse, til hvis gode Forsorg Sagen og dens hurtigst mulige Fremme anbefales paa det bedste.

Sælgere have havt Velighed til at lære Kjøbenhavns nuværende Dvægtorv (Trommesalen) at kjende, kun har herstet een Mening om dette og den, at det nuværende Dvægtorv i ingen Henseende er tilfredsstillende. End hyderligere maa det synes gjort overflødigt derved, at man af de fremkomne Udtalelser har Grund til at antage, at Kjøbenhavns ærede Magistrat (jevnsfør dens Udtalelser i tidligere Borgerrepræsentationsmøder) fuldkommen deler den her udtalte Anskuelse angaaende Trangen til et nyt Dvægmarked. Der kunde imidlertid være Tvivl om, hvorvidt Manglerne ved det nuværende Dvægtorv ere kjendte i deres fulde Omfang af dem, i hvis Hænder den endelige Afgjørelse vil ligge, og vi have derfor maattet ansee det for rigtigt ikke at forbigaae dette Punkt. Deels af Hensyn til Foregaaende, deels af Hensyn til de mange Bidrag, det Efterfølgende vil indeholde til Belysning af, hvor lidet det nuværende Dvægtorv er istand til at opfylde Nutidens Krav, skulle vi dog paa dette Sted indskrænke os til at give en sammentrængt Fremstilling af det nuværende Dvægtorvs Tilstand, og den deri begrundede Trang til et nyt og bedre.

Det nuværende Dvægtorv (Trommesalen) har tallose Mangler og kun een god Egenstaaelse, nemlig den, at være beqvemt beliggende for Handelen og Omsætningen. Hvor vigtig en god Beliggenhed er, ville vi senere faae Velighed til at omtale, men der gives selvfølgelig mange andre Betingelser, som et Dvægtorv maa opfylde, og i saa Henseende storter det ganske ved det nuværende. Har man nævnt dettes gode Beliggenhed for Handelen, er med det samme udtømt Alt, hvad der kan siges til dets Fordeel. Det nuværende Dvægtorv er saaledes altfor lille, og den ene Mangel medfører i og for sig saamange Ulemper, at Dvægtorvet alene af Hensyn dertil maa ansees for forkasteligt i sin nuværende Form. Til nærmere Begrundelse heraf skulle vi tillade os at fremsføre:

1) At Trommesalen ved stærkeste Bestøvning kun er istand til at optage høist c. 300 Stk. stort Hornqvæg, medens der ofte ønskes fremstillet fra 4—600 Stk. paa en enkelt Markedsdag.

Et stort Antal Kreaturer maa derfor saagodtsom stadigt henvises til Opstilling i meer eller mindre fjerntliggende Gaarde paa Vesterbro.

2) At man paa Grund netop af denne Mangel paa og Concurrence om Plads, ofte tvinges til i den strengeste Vintertid at binde Kreaturerne ud paa Pladsen Kl. 3—4 om Morgenen, trods Handelen først begynder, og kan begynde langt senere, naar det bliver Dag. Kun derved har man Haab om at opnaae Plads, og det skeer derfor, stadigt; men at Kreaturerne ofte maae lide derved, er ligesaa indlysende.

3) At den Sammenstuvning af Dyr, og da navnlig af Faar og Lam, som ofte er uundgaaelig, og for hvilken Skylden alene falder paa Dvægtorvets Utilstrækkelighed, fører til en Mishandling af disse Dyr i en Udstrækning, der ikke kan andet end betegnes som Dyrplageri.

4) At Torvepladsens Indskrænkethed, og den dermed i Forbindelse staaende Mangel paa alt, hvad der kan indbefattes under Begrebet god Orden, gjør Besøget og Opholdet paa Trommesalen i den Grad ubehageligt for Kjøbere og Sælgere, at Mange af den Grund afholde sig derfra og søge ad anden Veie at gjøre deres Indkjøb og Salg, medens det baade vilde være lettere og fordeeltigere for dem at gjøre dette paa Dvægtorvet, naar blot dette, noget mere end det nuværende, opfyldte de allernødtørftigste Fordringer i saa Henseende.

Bed Siden heraf lod sig endnu fremsføre en Række af andre Anker, s. Ex. den, at Hestehandelen maa foregaae tildeels paa en aaben, stærkt befærdet Veie, o. fl. lignende; men vi tree at kunne indskrænke os til de Anførte, af hvilke enhver vist maa ansees tilstrækkelig til at domfælde Dvægtorvet i dets nuværende Skikkelse.

II. Omfanget af de tilstedeværende Staldrum, og den deri begrundede Trang til udvidet Staldrum.

Hvorledes man end tænker sig Handelen ordnet paa et Kreaturmarked, maa der nødvendigviis knytte sig Staldrum til

samme. En stor Deel af de Kreaturer, der ønskes fremstillede, vil det nemlig være umuligt at bringe tiltorvs nøiagtig paa Dag og Time, en stor Deel af dem vil altid indkomme Dagen forud for Torvedagen og maaskee endogsaa tidligere, navnlig alle de, der komme fra fjernere Steder, og dem maa der staffles Plads til. Ligeledes maa der findes Plads til alle de Kreaturer, der ikke maatte blive solgte og som derfor maae opstaldes til næste Torvedag. Endvidere forekomme Kreaturer, de saakaldte Lødekøer, som selv ikke i den korte Torvetid kunne taale Udstilling paa aaben Plads, undtagen under de allergunstigste Veirforhold.

Man seer derfor ogsaa, at man i Udlandet, f. Ex. i London og Glasgow, har indrettet Staldrum i Forbindelse med de nyoprettede Dvægtorve, og naar det nye Dvægtmarked i Hamborg danner en Undtagelse herfra, og det kun en deelviis, idet der er sørget paa selve Dvægtorvet for Stalde til Sviin, da maa Forklaringen søges deels i, at der ad privat Bei er sørget for Staldrum, deels i at man frygtede, ved Opførelsen af Stalde, at ubæste Nabocommunen Altona til Concurrence, paa hvis Grund de forhaandenværende Stalde findes. Nødvendigheden af Staldrum kan saaledes ansees for almindelig anerkjendt, og ere Stalde i Forbindelse med Dvægtorv nødvendige i England, maae de naturligviis være det i endnu høiere Grad her hjemme, hvor Communicationsmidlerne ere mindre udviklede og Klimaet meget varmere.

Nødvendigheden af Staldrum har da ogsaa forlængst gjort sig gjældende ved Kjøbenhavns Dvægtorv. Selve Dvægtorvet hyder imidlertid kun et meget ringe Bidrag til Afhjælpningen af hvad der fordres. I den Gjæstgivergaard, der er beliggende paa selve Trommesalen, findes saaledes kun Plads til c. 100 Stk. Hornkvæg, og Resten, der ønskes opstaldet, maa derfor henvises til meer eller mindre fjerntliggende Stalde. Paa Vesterbro findes for Tiden, foruden den nævnte Stald paa Trommesalen, endnu 4 andre saadanne større Stalde, der ere istand til at rumme c. 450 Stk. Hornkvæg eller, med Gjæstgivergaarden

paa Trommesalen, tilsammen ialt 550 Stk. Hornqvæg. De Stalde, hvortil her sigtes, findes i Gaardene Nr. 8, 10, 16, 30 og 41 paa Vesterbrogade. Foruden disse stod tidligere endnu et Par andre Stalde til Afbenyttelse længere ude paa Vesterbro, men som nu ere nedlagte, som det tør antages, væsentlig paa Grund af deres noget affides Beliggenhed. De opretholdte Stalde til, som anført, c. 550 Stk. Hornqvæg, vidne imidlertid tilstrækkeligt om, at Staldrum er fornøden, saafremt dette ikke forud maatte ansees for givet.

Det saaledes til Ubleining forhaandenværende Staldrum kommer forlods 2 Klasser af Dyr tilgode, nemlig Hestene og Lødekøerne. Affætningen af disse Dyr medfører, saaledes som Handelen her har ordnet sig, gjerne en langvarigere Opstaldning end af andre Dyr, der ønskes solgte, og, om ikke anden Grund fandtes, vilde dette Forhold være tilstrækkeligt til at bevirke, at Staldrum fortrinnsviis tilfaldt dem. Endeel af den angivne Staldrumspads optages derfor regelmæssigt af Heste, som staae tilsalg, og en anden Deel optages af Lødekøer, der ligeledes ere opstalbede for at sælges. Antallet af disse sidste voxer paa enkelte Tider af Aaret indtil 200 Stk., og det Staldrum, som bliver tilbage for den mere hurtig vekslende Trafik, lider følgelig herved en betydelig Indskrænkning.

Ved den nuværende Ordning klæber der to Mangler. Det maa nemlig siges at være mindre heldigt for Handelen, ligesom for Benyttelsen af Staldene, at disse ligge saa adspredte og at navnlig ikke en større Samling findes umiddelbart ved Dvægtorvet, end Tilfældet er, hvilket for Kjøbere og Sælgere vilde være til stor Vættelse. Den største Mangel er dog den, at de forhaandenværende Staldrum ingenlunde tilfredsstillende Behovet, saameget mere som dette er i stadig og raast Stigning. Det hører saaledes ikke til Sjeldenhederne, at Kreaturer, som ankomme her til Byen Dagen forud for Markedet, maae sendes ud til Kroerne i Omegnen (Damhuset, Slotskroen etc.) for at komme under Tag, ligesom det ogsaa er almindeligt, at mange Kreaturer standses der, af Frygt for ikke

at finde Plads herinde, og de maae da alle paa selve Markedsdagen drives hertil, til Skade for Sælgerne. Denne Mangel paa Plads er dog naturlignviis ikke altid tilstede i lige stor Udstrækning, og det kunde synes at tale imod dens Tilstedeværelse, at den ikke er bleven afhjulpen ved privat Virksomhed, men at de fjerneste paa Vesterbro liggende Stalde tværtimod ere blevne neblagte, men Mangelen paa Plads er dog ligesuldt tilstede og ofte meget stor og hæmmende for Handelen og Omsætningen, og naar den ikke afhjelpes ved privat Virksomhed, maa man vel erindre sig de Vanskeligheder, det har at opretholde Stalde i et saa yndet Qvarteer af Byen som Vesterbrogade, i et Qvarteer, hvor der kan opnaaes i gode, ordentlige Gaarde en saa høi Hunsleie, som der er Tilfældet.

At den stedsfindende, til sine Tider af Aaret meget store Trang til Staldrum ikke afhjelpes ad privat Veie, er derfor ikke vanskeligt at forklare, ligesaa lidt som dette Forhold kan benyttes som afgjørende Beviis for, at Trangen ikke er tilstede og burde søges afhjulpen.

Trangen til Staldrum har til sine Tider af Aaret allerede i længere Aarrækker været yderst hæmmende for Omsætningen, og den er bleven endnu føleligere ved den stærke Tilstrømning af Kreaturer, bestemte for det engelske Marked. At skaffe Plads til de Kreaturer, der strømmede til sidste Aar, var ofte ganske umuligt, og det tør formodes at ville blive det i endnu mere stigende Grad i de kommende Aar, saafremt der ikke oprettes et nyt Qvægtorv med de fornødne Folde og Stalde, der kunne optage denne vandrende Besætning. Og det maa antages at være vigtigt for Kjøbenhavns Commune at hde den størst mulige Lettelse i saa Henseende; thi vel er denne gjennevandrende Besætning i en vis Forstand Byen uvefkomende, ja i enkelte Netninger jo endog til Byrde, men naar sees hen til, at den i de forløbne Aar har været Hjørnestenen for en for al anden Handel uvurderlig Udvidelse af Dampstibsforbindelsen med England og vil kunne blive det i stedse stigende

Grad, da kan der vel ikke være Tvivl om, at det er en Sag af en overordentlig stor Betydning for Kjøbenhavns Commune.

Vi skulle imidlertid ikke gaae noiere ind herpaa, deels fordi denne Side af Sagen er saa indlysende i sig selv, deels fordi Trangen til Staldrum i Forbindelse med Dvægtorvet, naanset den gjennemgaaende Trafik, er saa stor og saa følelig, at det maa ansees for givet, at der maa gjøres noget for at afhjælpe de stedfindende Mangler i denne Henseende.

III. Omsætningens Størrelse, Fordeling og Ordning.

Efter nu saaledes at have paavist, hvor mangelfuldt det nuværende Dvægtorv er i alle Retninger, og den uafviselige Trang der er til et nyt og bedre Dvægtorv i Forbindelse med de behørigte Stalbe og Følde, skulle vi nu i dette og det følgende Afsnit gaae over til at meddele en Række Oplysninger om de Forhold, der maae danne Grundlaget for enhver eventuel Forandring i den antydede Retning, naar denne skal opfylde det, som der tilsigtes, og skulle vi i dette 3die Afsnit af vor Beretning særlig tillade os at meddele en Oversigt over Omsætningens Størrelse, Fordeling og Ordning.

Omsætningen paa Kjøbenhavns Trommesal og i de Stalbe, der direkte eller indirekte knytte sig til den, omfatter følgende Klasser af Dyr:

1. Heste,
2. Stort Hornqvæg i feed Tilstand,
3. Stort Hornqvæg i mager Tilstand,
4. Rødekøer,
5. Kalve,
6. Faar og Lam,
7. Sviin og Grise,

og den er beregnet deels paa Kjøbenhavns Forsyning, deels paa Forsyning af den nærmeste Omegn, deels endelig paa Forsyning af fjernereliggende, indenlandske Egne, deels endelig paa Forsyning af udenlandske Markeder, for hvilke Dyrene her opkjøbes.

Omsætningen finder endvidere Sted deels ved direkte Handel mellem Kjøber og Producent, deels ved Handel mellem Forbrugerne og Commissionairer paa Producenternes Vegne, deels endelig ved Handel mellem Forbrugerne og Mellemhandlerne.

Efter disse orienterende Bemærkninger skulle vi nu gaae over til at beskrive Omsætningen for enhver af de nævnte Klasser af Dyr:

1. Heste. Hestene, der omsættes, tilføres fra alle Egne af Landet, og Handelen drives væsentlig ved Mellemhandlere, der opkjøbe Hestene i Provindserne og igjen søge Afsetning her. Det gjælder navnlig alle de bedre Heste, og et Hovedsæde for Omsætningen af disse afgive de nævnte Stalde paa Vesterbrogade, som tildeels ere ubleiede til saadanne Mellemhandlere. Direkte Handel med Producent og Forbruger finder kun undtagelsesviis Sted der, men er den almindelige paa selve Trommesalens aabne Hestetov, hvor dog i Regelen kun fremstilles Heste af allersimpleste Qualitet, vel tildeels paa Grund af den flette Lokalitet. Antallet af Heste, der omsættes mellem Aar og Dag, er meget stort, som man kan slutte deels af det store Staldrum, flere af Hestehandlerne holde til Disposition, deels deraf, at Kjøbenhavns og Omegns Forsyning med Heste maaskee for største Delen skeer ad denne Vej, om vel ogsaa i stor Udstrækning gjennem direkte Tilførsel og Handel fra Stalde i selve Byen, i Roeskilde og andetsteds.

2. Stort Hornqvæg i fedet Tilstand. Fedede Stude, Køer, Kvier og andet fedet stort Hornqvæg tilføres fornemmelig fra 3 Steder, nemlig: fra Jylland, fra Nord-Sjælland og fra Kjøbenhavns Omegn og de sig dertil sluttende Brænderistalde i selve Byen. Der kommer dog ogsaa et ikke ringe Antal Kreaturer fra Brænderistaldene omkring i de mindre Byer her i Sjælland, ligesom der ogsaa i de senere Aar er steet ikke ringe Tilførsler fra Sverrig. Tilførslen fra Omegnen og Brænderistaldene fordeles sig mere jævnt over hele Aaret, men Tilførslen fra Jylland kan naturligviis kun finde Sted,

medens Dampskibsfarten er igang: Foraar, Sommer og Efteraar, og Tilførslen fra Nord-Sjælland eller Nordkanten, som det hedder i Handels sproget, ligesom fra det øvrige Sjælland i Almindelighed, er indrettet paa at udfylde Pladsen om Vinteren og falder navnlig i December, Januar, Februar, Marts og tildeels April Maaned. Kjøbenhavns Forsyning med denne Klasse Kjøb stæer nu væsentlig fra Trommesalen. Lidt direkte Optjøb af Slagtere finder vel Sted i Brænderistaldene og paa Gaardene i Omegnen, men for denne Klasse Dyrs Bedkommende maa det direkte Optjøb dog ansæes for af forholdsviis meget ringe Udstrækning. Fra Trommesalen forsynes imidlertid ikke blot Kjøbenhavn og Forstæder, men ogsaa Omegnen indtil omtrent 2 Miles Omkreds gjennem Slagtere, som der søge deres Afsetning, og selv for fjernere Steder stæer undertiden Optjøb der, f. Ex. for Helsingør, Frederiksborg, Roeskilde og Kjøge, naar man leilighedsviis ønsker sig bedste Dvalitet Varer. Dette sidste stæer dog kun i meget ringe Udstrækning, men desto betydeligere er den Deel af Omsætningen, der er beregnet paa Kjøbenhavns og Omegns Forsyning.

3. Stort Hornqvæg i mager Tilstand. En regelmæssig Omsætning heraf kan ikke siges at finde Sted paa Kjøbenhavns Dvægtorv undtagen paa en enkelt bestemt Tid af Aaret, som derefter betegnes: „Gantetiden.“ Pladsen paa Trommesalen kan da flere Onsdage og Tøverbage i Mad være aldeles optagen af stort Hornqvæg i mager Tilstand, og Tilførslen deraf er navnlig beregnet paa Forsyning af det fornødne Dvæg til Græsning paa Saltholmen. Endeel indkjøbes ogsaa til Græsning paa Fællederne og i Dyrehaven og endvidere til Fedning i Børmeistaldene i Byen, af hvilke nogle enkelte i den seneste Tid ere blevne indrettede til Studedefning istedetfor til Melkeproduktion, som tidligere uden Undtagelse var Regelen.

4. Lødekøer. Det er Køer, som ere drægtige og nær Kælvetiden. Tilførslen heraf stæete tidligere fornemlig fra Slesvig, Thyen og Jylland, men Tilførslen fra Slesvig er nu

standsset, og Thyen indtager da den første Plads. Sjælland yder kun et ringe Bidrag og i Reglen da kun simpleste Qualitet (ældre Køer). Tilførslen af Lødekøer er meget betydelig og disse sælges og kjøbes paa Trommesalen og Vesterbro til Opstaldning i det overveieude Antal af Brænderistalde i Thyen, hvor Melkeproduktionen er Hovedsagen. De forblive i Brænderistaldene saalænge de give rigelig Melk, hvorefter de i feed Tilstand vende tilbage til Trommesalen og sælges til Slagtning. Paa lignende Maade drives Melkeproduktionen paa det overveieude Antal Gaarde i Kjøbenhavns Omegn, som deeltage i Melkeforsyningen. Paa disse, ligesom i Brænderistaldene, stee stadige Omflistninger, og man anslaaer det neppe for høit, naar man antager, at f. Ex. i Brænderistaldene Køerne omflistetes i Gjennemsnit $1\frac{1}{2}$ Gang i Aarets Løb. Et andet vigtigt Forhold er det, at ifølge den stedsfindende Handelsstik, modtage Køberne først Lødekøerne, efterat de have kælvet, og da Lødekøerne tillige maae tilføres forud for Kælvning, medfører det ofte en meget langvarig Opstaldning, forinden Salg kan stee, navnlig i Tilfælde, hvor man har forregnet sig med Hensyn til Kælvningstiden, eller hvor særegne Conjuncturer træde til og indvirke paa Tilførslen. I al den Tid henstaae nu Lødekøerne opstaldede i de anførte Gaarde paa Vesterbrogade, den enkelte Kø henstaaer ofte fra nogle enkelte Dage til flere Maaneder, og Antallet af Lødekøer, som paa eengang er samlet i Handelsstaldene, naaer ofte op til 200 Stk., som alt tidligere anført.

5. Kalve. Af fede Kalve, som her nærmest tænkes paa, tilføres det største Antal fra Sjælland, og Handelen dermed foregaaer for en stor Deel i Gaardene paa Vesterbro, vel fornemlig af den Grund, at Lokalteterne paa Trommesalen ere mangelfulde.

6. Faar og Lam. Tilførslen heraf stee fortrinsviis fra Sjælland, men ogsaa i stor Udstrækning fra de øvrige Der og navnlig fra Møen (der leverer et stort Antal Lam), fra Volland-Falster, fra Thyen og Bornholm. Tilførslen stee væsentlig i Sommermaanederne, og i en Udstrækning, der vist

maa overraske enhver, som ikke tidligere har havt Leilighed til at gjøre sig bekendt med disse Forhold. Saavidt Pladsen tillader, stæer Salget af Faar og Lam paa Trommesalen, men denne er langtfra istand til at optage alle de Faar og Lam, der ønskes fremstillede, ligesom det ogsaa høiligen storker paa Plads for de Faar og Lam, der komme forud for Markedet.

7. Sviin og Grise. Hvad der omsættes heraf paa selve Trommesalen er væsentlig magre Sviin og Grise, bestemte til Fødning, deels i Svineholderierne ved Byen, deels paa Gaardene i Omegnen. Ved Siden heraf har der imidlertid i de senere Aar fundet en ikke ringe gjennemgaaende Trafik Sted af Sviin fra Jylland og andetsteds, bestemte for Udsørsel til Hamborg og sidste Aar tillige til England. Enbeel af denne gjennemgaaende Trafik tør imidlertid antages at falde bort, deels ved den udvidede direkte Dampskibsfart fra Jylland til England, deels ogsaa ved det Opsving, som Svineflagterierne og Salterierne tør antages meget snart at ville tage her i Byen. Disse sidste ville imidlertid samtidig igjen fremkalde en forøget Tilstrømning af fede Sviin til deres egen Forsyning fra Sjælland og de øvrige Der, og det vil da være uundgaaelig nødvendigt at sørge for hensigtsmæssige Lokalteter for Opstaldning og Handel med fede Sviin, noget, som fortiden fattes aldeles.

Hvad Omsætningens Størrelse og nærmere Ordning angaaer maa det endnu være os tilladt at meddele:

1. At Markedet holdes hele Aaret igjennem, fire Gange ugentlig, nemlig:

hver Mandag og Torsdag for Fedeqvæg, Faar, Lam, Kalve etc.
hver Onsdag og Lørdag for Lødekøer, magert Qvæg og Heste.
Torsdags-Markedet er i Regelen det største og omfatter igjen om Sommeren meest Faar og Lam, og om Vinteren meest stort Hornqvæg i feed Tilstand.

2. At Antallet af Stykker Hornqvæg, der ønskes fremstillet paa en enkelt Torvedag om Vinteren naaer op til fra 4—600 Stk., og af Faar og Lam om Sommeren hyppigt ind-

til 3—4000 Stk., hvortil kun maa tilføies den Bemærkning, at paa de Læder af Aaret, hvor Antallet af Hornqvæg er størst, er Antallet af Faar og Lam mindst, og omvendt.

3. At Antallet af Stykker Hornqvæg, Kalve, Faar og Lam og magre Sviin og Grise, der ialt omsættes paa selve Trommesalen og Vesterbro, kan antages at udgjøre:

	Ugentligt i Maaneberne:			Aarligt.
	Oct., Novbr., Dec., Jan.	Feb., Marts, April, Mai	Juni, Juli, Aug., Septb.	
Stort Hornqvæg . . .	600-700	700-800	200-300	28,600 Stk.
Kalve	150-200	200-250	100-150	9,100 Stk.
Faar og Lam	300-400	200-300	4000-5000	88,400 Stk.
Magre Sviin og Grise	100	100	200	6,900 Stk.

Dette Overflag er forfattet efter bedste Skjønne, men da der fattes selv de meest tarvelige statistiske Data angaaende Omsætningens Størrelse, et Forhold, der isvrigt i denne, som i mange andre Henseender, er meget at beklage, vil det naturligviis ikke kunne være andet eller mere, end en tilnærmelsesviis rigtig Angivelse. Til Control have vi søgt at beregne Omsætningen efter Forbruget, og antager man saaledes, at Byens 212 Udsalgssteder hvert især ugentlig i Gjennemsnit affætter 3 Stk. stort Hornqvæg og 10—12 Faar og Lam, udkommer som det aarlige Forbrug 33,000 Stk. stort Hornqvæg og 110—130,000 Stk. Faar og Lam, og et lignende Resultat kommer man til gennem en Calcule af Forbruget, støttet paa Kjøbenhavns og Omegns Indvaanerantal og det formodede Gjennemsnitsforbrug af Kjød pr. Individ. Omsætningen paa Trommesalen med Tilbehør vil herefter kunne anslaaes at udgjøre aarlig:

circa 30,000 Stk.	stort Hornqvæg,
„ 9,000 „	Kalve,
„ 100,000 „	Faar og Lam,
„ 7,000 „	magre Sviin og Grise

Hertil bliver dog endnu at føie, som ikke medregnede i foregaaende Overflag, Lødekøerne paa deres første Gjennemgang gennem Markedet, forud for Salg til Brænderistaldene etc. Ifølge sidste Qvægtælling holdes i Kjøbenhavn circa 3000 Stk. Køer, og antages disse at omskiftes i Henhold til hvad ovenfor er anført $1\frac{1}{2}$ Gang, udkommer som fornødent til Byens Forsyning alene 4,500 Stk. Lødekøernes Antal, der omsættes paa Trommesalen og i Staldene paa Vesterbro, tør derfor vist anslaaes til 8—10,000 Stk. aarlig.

Angaaende Omsætningens Størrelse for Hestenes Vedkommende see vi os ikke istand til at udtale nogen begrundet Mening, da Oplysninger desangaaende ere meget vanskelige at tilveiebringe.

Derimod maae vi endnu fremhæve:

4. At der i Aaret 1865 er udført fra Kjøbenhavn til England og Hamborg ialt:

2,200 Stk.	Hornqvæg,
21,000 „	Faar og Lam,
6,500 „	fede Sviin,

hvoraf det overveiende Antal kan antages at have været opstaldet paa Trommesalen og i Gaardene paa Vesterbro, forsaavidt Pladsen der tillod det, fra Ankomsten her til Byen til Dagen, hvorpaa Udslibningen gik for sig.

Det fremgaaer altsaa af alle de Oplysninger, der foreligge, at Omsætningen paa Qvægtorvet er meget betydelig, og sammenholdes hermed, hvad der i det Foregaaende er meddeelt om dettes Tilstand, vil man let indsee, hvor lidet det i sin nuværende Form maa være istand til at opfylde de Fordringer, der kan stilles til et saadant og som maae være opfyldte, naar ikke Handel og Omsætning skal lide derunder til Tab for alle Parter.

IV. Den heldigste Beliggenhed for det eventuelle nye Qvægtorb.

Ved Bestemmelsen heraf bliver selvfølgelig en Mængde forskellige Hensyn at tage. Den Plads, der forekommer os

at opfylde alle disse i største Udstrækning, er Enighedsværn; det er den aabne ubebyggede Plads, beliggende mellem Gasværket og Tømmerpladsene, Kallebodstrand og Vesterbrogade, og som for Tiden benyttes til Skydebaner, en Benyttelse, som ved Brugen af det langtrækkende Skydevaaben snart maa antages at forbyde sig selv, ved den Fare, som den medfører for Passagen gennem Kallebodstrand. Vi skulle nu fremhæve de Fortrin, Pladsen Enighedsværn frembyder, og vil det deraf tillige fremgaae, uden at det behøver særlig at nævnes, hvilke Forhold det er, som vi troe at maatte tillægge sær Betydning ved Valget af Pladsen til et eventuelt Dvægtorv.

1. Enighedsværn er tilstrækkelig rummelig til at kunne afgive den fornødne Plads til aabent Dvægtorv og til de Stalde, Folde og øvrige Bygninger, der knytte sig til et velindrettet Dvægtorv.

2. Enighedsværn er endvidere tilstrækkelig rummelig til at kunne afgive Plads til en eventuel Udvidelse af Dvægtorvet med Tilbehør.

3. Enighedsværn vil ved Siden deraf endnu kunne frembyde rigelig Plads til Opsyrelsen af offentlige Slagterhuse, saafremt man senere maatte attraage saadanne.

4. Enighedsværn ligger saa bekvemt som det vel er tænkeligt for Tilførslen af Kreaturer, saafremt denne stæer til Kjøbenhavn pr. Jernbane.

5. Ligesaa for Tilførslen fra det sydlige og vestlige Sjælland, og vilde dette end yderligere kunne forsøges, saafremt Gjennemskjæringen af Baldby Balke og den gamle Jernbandedæmning engang benyttes.

6. Ligesaa for Tilførslen fra Havnen og for Forsendelser fra Dvægtorvet ad denne Vej, naar man tænker sig den nye Quai fuldenbt, der agtes ført langs Havnens nordre Side, i Forbindelse med en Passage om ad Tømmerpladsene fra Langebro til Enighedsværn, hvilken sidste jo alt er tilstede. Sees hen til de Ulemper, Transporten af Kreaturer fra Dampskibene til Trommesalen og igjen tilbage nu forarsager, maa det ind-

rømmes, at Enighedsværn i denne Henseende frembyder et stort Fortrin for enhver anden Plads, der vil kunne bringes i Forflag.

7. Vigesaa ligger Enighedsværn, om end visse i mindre Udstrækning, beqvemt for Tilførslen nordfra, ved at ligge lige for Enden af Farimagsvæien, der danner Forbindelsesleddet for Byens Tilførsesveie nordfra.

8. Enighedsværn ligger dernæst overordentlig beqvemt for Kjøbere og Sælgere af Kreaturer. Der behøves i saa Henseende kun at nævnes de tre Punkter, nemlig: at den ligger saa nær, som det vel er muligt, ved Byen, Jernbanestationen og Vesterbro. At besøge Markedet vil ikke medføre nogen uforholdsmæssig Tidspilde. Det vil paa Enighedsværn ligge, ligesom ved hver Mands Dør, for dem, som der have Forretninger.

9. Enighedsværn ligger saaledes, at Dvægmarkeds Hensættelsen dertil, vil mindre end nogen anden Ombygning forrykke de private Eiendomsforhold, som gjennem Tidernes Løb maae have udviklet sig som Følge af Handelens Concentration paa og ved Vesterbro. Ganste uden Indvirkning paa private Eiendomsforhold vil den vel ikke blive, men vi føle os forsikrede om, at den vil blive mindre, end ved ethvert andet Valg af Plads, og vi fremhæve det saa særligt, fordi det naturligt maa være et Hensyn, der maa antages at faae fremtrædende Betydning, saafremt det bliver Kjøbenhavns Commune, som saadan, der kommer til at overtage Anlægget og Udførelsen.

10. Enighedsværn er saaledes beliggende, at det, som vi formode, ved fornøden Opfyldning, ikke vil være forbunden med Bøvlighed at skaffe det behørlige Afløb, og man har da tilige den Fordeel, at Cloakvandet kan føres umiddelbart ud i Havet, istedetfor at maatte ledes bort igjennem beboede Kvartaler.

11. Ved at benytte Enighedsværn til Dvægtorv, affjærer man dens Benyttelse til Opførelse af Huse til Beboelse, noget, der ellers vilde være en vægtig Indvending, men som i dette

Tilfælde maa siges at være et Gode, idet Pladsen ved sin lave Beliggenhed utvivlsomt vilde afgive i sanitair Henseende uheldige Byggepladse, foruden at Opsførelsen af høie og store Bygninger der, sikkert vilde være meget bekostelig. Af Hensyn til det her Anførte, tør man maaskee ogsaa vente at erholde Pladsen billigere end ellers.

12. Som Plads for et Dvægtorv med Tilbehør opfylder Enighedssværn endnu sluttelig alle de Betingelser, der kunne ønskes opfyldte, naar Sagen sees fra et almeent sanitairt Standpunkt. Gasværket paa den ene Side, Tømmerpladsene paa den anden, og Kallebodstrand forud, ere Omgivelser, der vilde fjerne Faren for enhver Ulempe i saa Henseende. Vi maae derfor eenstemmig anbefale Enighedssværn som det Sted, der i høieste Maal forener alle de Egenstaber, der maae ønskes ved den Plads, der vælges til det eventuelle nye Dvægtorv.

Det kunde imidlertid tænkes, at denne Plads ikke var til at opnaae, og vi have derfor ikke turdet styde det fra os at tage under Overveielse, hvilken anden Plads man i slikt Nødtilfælde burde give Fortrinet. Vi troe for det Tilfælde at burde nævne en eller anden af de større aabne Pladse, som findes beliggende ved Falkoneer-Alleen, paa dens udbendige Side og imellem de 2 Jernbaner, men vi kunne ikke gjøre det, uden med det samme at henlede Opmærksomheden paa de mange og store Ulemper, en Forlæggelse af Dvægtorvet til et saa fjernt Sted vil foraarsage. En saadan Forlæggelse vil aldeles forrykke de forhaandenværende Forhold, medens den i andre Retninger vil udæste en Concurrence, der ikke vil være heldig for den nye Institution; den vil ved at fjerne Markedet fra Slagternes Udsalgssteder i Byen, fra deres private Boliger, hvortil de hyppigt ved Giendrom ere bundne, fra Hovedjernbanestationen, fra Gjestgivergaardene i Byens vestre Deel og Vesterbro foraarsage, at Besøget af Markedet, idetmindste saalænge til en Mængde andre Forhold have ændret sig, vil blive forbunden med Tab af Tid og forsøgede Omkostninger. Dertil kommer, at Dvægtorvet vist ubetinget helst burde ligge

paa Kjøbenhavns Grund, men flere af de Grunde ved Falkoneer-Alleen, hvorom der kunde være Tale, ligge i Frederiksberg-Commune.

Der vil altsaa klæbe mange og væsentlige Mangler ved et Dvægtorv ved Falkoneer-Alleen, og naar vi derfor alligevel ikke kunne andet end betegne denne Beliggenhed som den, der i Godhed kommer næst i Rækken, da er deri med det samme udtalt vor Dom om alle de øvrige Pladse, som have været eller kunne tænkes bragte i Forslag, og som man let vil finde, ubetinget maa forkastes som ubrugelige. Der ligger imidlertid i de angivne Mangler tillige den største Opfordring til at virke for Opnaaelsen af Enighedsværn, som Plads for det nye Dvægtorv, og vi kunne derfor ikke afslutte dette Affnit, uden paa det meest indtrængende at anbefale, at Beskræbelsene rettes derpaa.

V. Den Indretning og Udstrækning, som bør gives et nyt Dvægtorv.

Ved Drøftelsen af dette Spørgsmaal har Comiteen havt til Afbenyttelse og Veiledning detaillerede Planer og Tegninger af de nye Dvægtorve i Hamborg, Glasgow og London, som den i dette Niemed har forklæffet sig og hvoraf vi lade de to fornævnte medfølge i Bilag, og ved Siden deraf har Comiteen ligeledes havt til Afbenyttelse Planer og Tegninger af offentlige Slagterhuse og deslige Institutioner, der vel ikke direkte vedrøre Dvægtorvet, men som det dog maatte ansees for nødvendigt at tage Hensyn til.

Støttet herpaa og paa det, som i de tre første Affnit af denne Betænkning er meddeelt angaaende Omsetningens Størrelse, Ordning, etc., ere vi altsaa skredne til at udarbejde nærmere angaaende Forslag for Indretningen af et nyt Dvægtorv, og efterat dette Spørgsmaal var drøftet i gjentagne Møder, have vi tilladt os at give vore Anskuelser derom Udtryk i den orienterende Plan, som medfølger i Bilag og som Medundertegnede Tvede har udarbejdet.

Som det vil bemærkes, er Planen ubearbejdet paa Basis af Benyttelsen af Enighedsværn, deels fordi man dog skulde have et fast Udgangspunkt, deels fordi det derved blev muligt endnu yderligere, end alt forud er skeet, at godtgjøre, hvor vel denne Lokalitet egner sig for Dvægtorvet.

Hvad Udkaftets Detailler angaae, da troe vi at kunne henvise til Tegningen, som tør antages tilstrækkeligen ophjsende, og vi skulle derfor indskrænke os til at anføre, at Pladsen er fordeelt i 5 Dele, hvoraf:

- 1) er tænkt anvendt til det egentlige Dvægtorv med Tilbehør,
- 2) til Hestetorv,
- 3) til Gjæstgivergaard og Holdeplads for Vogne,
- 4) til en eventuel Udvidelse af Dvæg- og Hestetorvet, og
- 5) til offentlige Slagterhuse eller andre lignende Institutioner, og endvidere, at der vil findes anbragt paa Dvæg- og Hestetorvet:

1. Bomme eller Baase til Opbinding under fri Himmel af indtil 600 Stk. stort Hornqvæg,

2. Bedækkede Folde til fra 3—4000 Faar (disse Bygninger til Faar og Lam ere bereguede at være aabne forneben, og at være forsynede med et let Tag, der kan hude den nødvendige Beskyttelse mod Regn og Slud, og ligesaa en lignende Bygning til Kalve,

3. Ordinaire Dvægstalde til circa 300 Stk. stort Hornqvæg, og disse indbeelte i forskjellige mindre Afdelinger,

4. Bedækkede, dog ud mod Dvægtorvet aabne Svinestalde til circa 150 Sviin,

5. Tvende ordinaire Hestestalde til ialt 42 Heste, i Forbindelse med et større Fodermagazin, til beelviis Forsyning af Dvægstaldene,

6. Mindre Bygninger til Contoirer for Commissionairer og større Handlende,

7. En Bygning til Telegrafcontoir, til Contoir for Torvemesteren og Lokale for Opsynet,

8. og endelig Portnerbolig i Forbindelse med en

Dvægvægt med Tilbehør. De større Bygninger ere anbragte saaledes, at de afgive Læ mod Vinden fra Søen, og Pladsen til Udvidelsen af Dvæg- og Hestetorvet er henlagt saaledes, at den endelige Regulering af det tilstødende Terrain derved ydes det størst mulige Spillerum.

Det næste Skridt vilde være at ubarbejde Detailtegninger og Detailoverslag, men da disse først med Nytte ville kunne omfattes, efterat Balget af Plads er endelig steet og de behørigte Nivellements foretagne, have vi anseet det som liggende udenfor vor Opgave paa dette Sted at fremsætte vore Anstuelser derom.

Naar Udførelsen engang foreligger, vil det maaskee vise sig hensigtsmæssigt at foretage Ændringer i det her ubarbejdede foreløbige Udkast, alt efter de lokale Forhold, men vi maae dog stærkt fremhæve, at vi ikke antage, at noget væsentligt Afslag vil kunne stee i de Forbringinger, som her ere opstillede.

VI. Anlæg og Drift af det nye Dvægtorv.

Saafrømt man bestemmer sig for Anlægget af et nyt Dvægtorv med Tilbehør, maae vi ubetinget ansee det for ønskeligt, at Anlægget udføres af Kjøbenhavns Commune, som indirekte i saa utallige Retninger vil komme til at høste Fordeel deraf, samtibigt med, at Communen befries for alle de direkte Ulemper ved den nuværende Ordning.

Disse Fordele ville dog naturligviis ikke kunne opnaaes uden Udlæg, og vi indsee vel, at Anlægget vil kræve et ikke ringe Forstøb, ligesom der neppe foreløbig tør gjøres Regning paa en pecuniær Indtægt, der kunde være istand til at dække Udgifterne ved Driften og Renterne af Capitalen, det vil sige: saafremt man i denne indbefatter, hvad Erhvervelsen af Grundten vil koste. Som vi imidlertid have antydet, hder Dvægmarkeds Tilstedeværelse en Mængde indirekte Fordele for Kjøbenhavns Commune og dens Borgere, og paa den anden Side er det en Kjendsgjerning, som vel fortjener Opmærksomhed, at overalt andesteds, hvor man for offentlig Regning har anlagt

Qvægmarkeber, have disse inden længe viist sig istand til at forrente og amortisere selv betydelige Anlægs- omkostninger.

Der vil saaledes Intet være til Hinder for at opkræve et Bederlag for Afbenyttelsen af Markedet, og skulle vi i den Anledning tillade os at oplyse om, at der under forhaanden- værende Forhold:

1) i Staldene paa Vesterbro vel ikke direkte erlægges en Betaling for Huusrum for opstalbede Kreaturer, men indirekte, i Form af en forhøiet Betaling for Fourage. For Hø betales saaledes i Regelen 2 Mk. 8 St., naar Torveprisen er 2 Mk. og 2 Mk. 4 St., og et Stk. stort Hornqvæg regnes daglig at fortære mindst et Lpd. deraf. Løbelser fortære endnu endeel mere, dog steer igjen en Moderation i Prisen ved langvarig Opstalning, og 4 St. vil derfor kunne ansees som Maximum af den daglige Betaling for disse;

2) at der paa Trommesalen i de sidste 2 Aar er indført Opkrævning af Stadenpenge af den nuværende Leier for Afbenyttelse af Pladsen (med Undtagelse af de 6, saakaldte Magistratsfolde, for Sviin, for hvilke Fritagelsen dog gjælder i saa kort Tid, at den kun i ringe Udstrækning kan siges at eksistere). De Stadenpenge, der opkræves paa Trommesalen, ere, saavidt vi have bragt i Erfaring:

4 β for et Stk. Hornqvæg,

4 - „ en Kalv,

1 - „ et Stk. Faar og Lam og

6 - „ Stk. af Sviin, uden Ring i Næsen:

Rægges disse Priser til Grund, udkommer (jevnsfør hvad ovenfor er meddeelt om Omsætningens Størrelse paa Trommesalen):

for 30,000 Stk. Hornqvæg circa 1,250 Rd.

„ 9,000 „ Kalve „ 375 —

„ 100,000 „ Faar og Lam „ 1,040 —

„ 7,000 „ Sviin „ 440 —

Salt . . . 3,105 Rd.

Paa Dvægmarkebet i Hamborg udgjør Stadepengene for stort Hornqvæg $12\frac{1}{2}$ β , for Kalve og Sviin $3\frac{1}{2}$ β , og for Faar og Lam $1\frac{3}{4}$ β .

Til Foranstaaende vil endnu komme:

1. Indtægt af Hestetorvet med Tilbehør,
2. Indtægt for Benyttelsen af Vægten,
3. Leieafgift af Contoirerne,
4. " af Hestestaldene } som tænkes bortleiede i min-
5. " af Kreaturstaldene } dre Afdelinger.

og endvidere Indtægt af den Grund, der udlægges til Gæstgiverier og Beværtninger, hvilke sikkert tør antages at afkaste ikke ringe Fordeel, og ligeledes vil der tilflyde en ikke uvæsentlig Indtægt for Afgivelse af Folde og Baase til Overtatning og midlertidig Opstaldning af Kreaturer, Hornqvæg, Faar og Sviin, bestemte til Udførsel.

Der tør altsaa fra Markebets Aabning forventes en ikke ringe Indtægt, saaat selv om denne maaskee ikke strax vil være istand til at forrente og amortisere Anlægscapitalen, tør det dog med Sikkerhed siges, at Indtægten af Markebet vil kunne yde et væsentligt Bidrag dertil, og at Anlægget i en ikke fjern Fremtid maa antages at blive istand til at bære sig selv, saafremt Forholdene udvikle sig til Gunst for det.

Resultaterne af vor Undersøgelse ere altsaa:

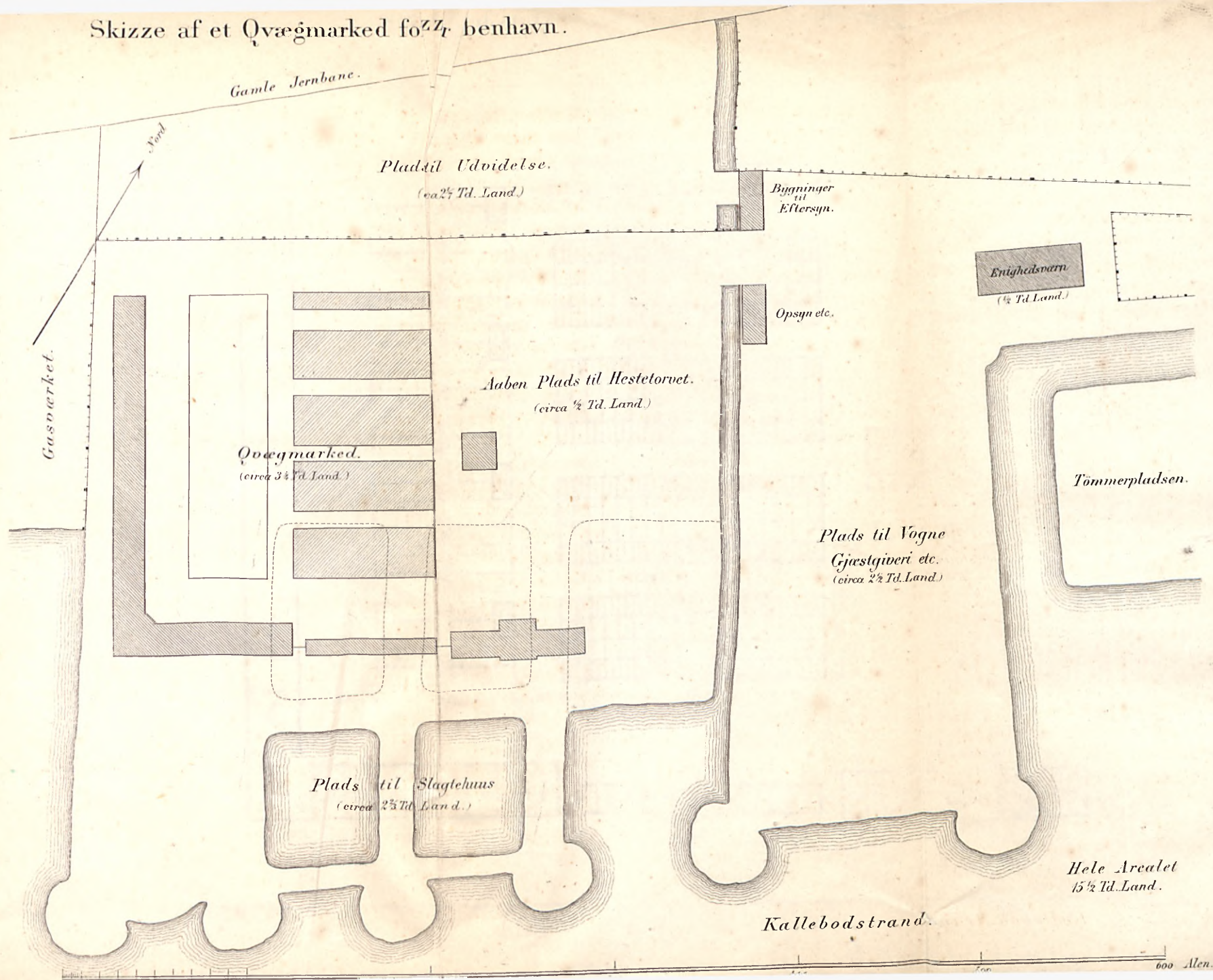
1. At Kjøbenhavns Dvægtorv i sin nuværende Tilstand ikke opfylder selv de meest tarvelige Fordringer, der maae gjøres, naar der sees hen til Omsætningens Størrelse og Betydning;
2. At det fremfor alt storter paa Plads og paa Staldrum;
3. At Enighedsværn maa ansees for den helbigste Plads for det nye Dvægtorv;
4. At et nyt Dvægtorv, naar det skal opfylde Tidens Fordringer, tør antages at maatte omfatte de Bygninger og Lokalteter, som nærmere ere angivne ovenfor og i hoslagte Plan; og endvidere

5. At Anlægget af det eventuelle nye Dvægtorv bør ønskes udført af Kjøbenhavns Commune, deels paa Grund af hvad ovenfor er udtalt, deels paa Grund af den Garanti, man da har for en heldig Ordning af disse Forhold.

I det vi meddele det Kongelige Landhuusholdningssekskab Foranstaaende, tillade vi os at udtale det Haab, at det maa være lykkelig os at udføre det overdragne Hverv i Overensstemmelse med det Kongelige Landhuusholdningssekskabs Ønske, og paa en Maade, som maa kunne bidrage til at fremstynde Oprettelsen af et nyt Dvægtorv i Kjøbenhavn, en Sag, om hvis store Betydning vi i fuldeste Maal samstemme.

Kjøbenhavn, den 23de Februar 1866.

Skizze af et Qvægmarked fo^{zz}r benhavn.

Skizze af et Qvægmarked for Kjøbenhavn.

